

Västmanlands läns museum  
Kulturmiljö Rapport B  
2008:B31

# Fullerö säteri

## - renovering av såg- och kvarnbyggnad

Antikvarisk kontroll

Fullerö 1:1  
Västerås Barkarö socken  
Västmanlands län

*Anna Ahlberg*





# Fullerö säteri - renovering av såg- och kvarnbyggnad

Antikvarisk kontroll

Fullerö 1:1  
Västerås Barkarö socken  
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 080021

*Anna Ahlberg*

Utgivning och distribution:  
Västmanlands läns museum  
Karlgatan 2, 722 14 Västerås  
Tel 021-39 32 22  
E-post: [lansmuseet@regionvastmanland.se](mailto:lansmuseet@regionvastmanland.se)  
Hemsida: [www.vastmanlandslansmuseum.se](http://www.vastmanlandslansmuseum.se)

© Västmanlands läns museum 2018.

Omslagsfoto: Såg- och kvarnbyggnaden vid Fullerö säteri 24 januari 2008, inför renoveringen  
Foto taget av Mia Jungskär, Västmanlands läns museum.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Anna Ahlberg eller Mia Jungskär,  
Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342  
ISBN 978-91-87828-42-3

## Inledning

Fullerö säteri ligger ca 1 mil söder om Västerås i ett öppet odlingslandskap invid Mälaren. Fullerö säteri är sedan 1999 skyddat som byggnadsminne och ingår även i riksintresseområdet för kulturmiljövården tillhörande Fullerö slott. Byggnadsminnet omfattar 14 byggnader och förutom corps de logi och flygelbyggnader ingår arbetarbostäder och ekonomibyggnader samt en vidsträckt parkanläggning.

Under 2007 ansökte Fullerö Fideikommiss om statsbidrag till restaurering av såg- och kvarnhuset. Länsstyrelsen i Västmanlands län beviljade ansökan den 24 juni 2008, dnr 434-10885-07. Beslutet omfattar reparation av mindre taksador på kvarnbyggnadsdelen, timmerlagningar i stommen samt restaurering av rälsspår för timmersågning.

Västmanlands läns museum har anlitats som antikvarisk kontrollant för ärendet. Den antikvariska kontrollen har utförts av Anna Ahlberg bebyggelseantikvarie vid Västmanlands län museum, som även sammanställt föreliggande rapport. Byggnadsvårdsåtgärderna genomfördes under hösten 2008.



*Fullerö säteri och dess gårdsmiljö. Såg- och kvarnbyggnaden markerad med en röd ring och ingår i byggnadsminnet.*

## Historik

Fullerö säteri förekommer i skriftliga källor redan under 1200-talets senare del. Uppförandet av den nuvarande huvudbyggnaden och dess flyglar påbörjades 1656 av Erik Oxenstierna och arkitekten var sannolikt Jean de Vallée. Säteriet har varit fideikommiss för familjen Cronstedts sedan 1739. Huvudbyggnaden är en panelklädd timmerbyggnad i två våningar med plåtklätt säteritak. Troligen är den tillbyggd med en våning vid mitten av 1700-talet och har till största del fått sin nuvarande nyklassicistiska fasad i slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet. Flyglarna i en våning är byggda samtidigt med huvudbyggnaden. Arbetarbostäder och ekonomibyggnader, som ligger i anslutning till den vidsträckta parken, är i huvudsak uppförda under 1800-talets senare del och under 1900-talet första del.

Till säteriet hör ett flertal byggnader för gårdens verksamhet bland annat en såg- och kvarnbyggnad. Byggnaden är uppförd i slutet av 1800-talet och består av en sågverksdel samt en högre kvarndel. Kvarn- och sågbyggnaden är uppförd i timmer och sågbyggnaden vilar på en naturstensgrund och kvarnen på plintar. Taket är belagt med ett enkupigt lertegel. Sågbyggnaden har en fasad av stående plank. En omfattande restaurering av sågverksdelen genomfördes 1996 och då åtgärdades taket på den berörda delen. Kvarnens tak var i så pass bra skick att det lämnades till ett senare tillfälle. Sågverket är en remdriven klingsåg som var i bruk fram till 1990-talet och enligt ägaren ska motorn fungera, men vara i dåligt skick.



*Såg- och kvarnbyggnadens västra fasad innan byggnadsvårdsåtgärdernas genomförande.*



*Såg- och kvarnbyggnadens södra fasad innan byggnadsvårdsåtgärdernas genomförande.*



*Såg- och kvarnbyggnadens norra fasad innan byggnadsvårdsåtgärdernas genomförande.*



*Sågverket mot öster.*



*Sågverket mot söder.*





*Rälsspår för timmersågning.*



*Delar av sågverket.*

## Byggnadsvårdsåtgärder

Västmanlands läns museum genomförde den 24 januari 2008 en byggnadsvårdsrådgivning för såg- och kvarnbyggnaden vid Fullerö säteri. Denna rådgivning har legat till grund för ansökan om byggnadsvårdsbidrag hos Länsstyrelsen i Västmanlands län. Vid ett första startmöte diskuterades förslagna åtgärder och byggnaderna synades på plats. Åtgärderna omfattar timmerlagningar på kvarndelens nedre timmervarv på den södra fasaden samt på byggnadens norra fasad. Enligt rådgivningen ska timret riktas upp, skadade delar ska ersättas med nytt virke i ett utförande lika befintligt. Fästpunkter ska dymlas, ej spikas, och där skadorna är begränsade ska nytt timmer skarvas i. Växtlighet runt fasad ska röjas. Skadade delar av undertaket av lockpanel ska bytas mot nytt virke i samma utförande. Ströläkten bör besiktas, men bör bytas i del eller helhet beroende på skick. Taktegel ska återanvändas om möjligt annars kompletteras med enkupiga Hebypannor. Det finns pannor på gården från äldre byggnader men även nyinköpta sedan taket på sågverket lades om. För sågverket ska motorn bytas ut.

Under renoveringsarbetet framkom att timmerväggarna var i sämre skick än vad som befarats och timmerlagningarna blev mer omfattande än planerat. På såg- och kvarnbyggnadens norra fasad har nio timmervarv ersatts och lagats i huvudsak med återanvänt timmer. På den södra fasaden har fem varv under fönstret och elva varv på den inre fasaden ersatts enbart med eget sågat timmer. Det nya timret har vid slutbesiktningen ej rödfärgats men planeras ske så fort vädret tillåter.



*Timmerskador på södra fasaden.*



*Detalj av det skadade timret på södra fasaden.*

Vid borttagandet av timret på den södra fasaden konstaterades att den befintliga fönsterkarmen var i så pass dåligt skick att den ej gick att bevara. En ny karm har tillverkats och monterats och hade vid slutbesiktningen inte målats men ska, när vädret är lämpligt, behandlas med linoljefärg. De gamla fönsterbågarna monterades och nya foder, tillverkade efter de äldre, kommer också att monteras och målas med linoljefärg när årstiden tillåter. I de gamla fönsterbågarna fanns äldre glas, som har bevarats.

Under arbetets gång har ytterligare behov av timmerlagningar uppdagats. Vid takfoten på sågens norra fasad har rötskadat timmer avlägsnats och ska ersättas med nytt. Rötskadan härrör från ett vattenläckage från taket. Likaså återfinns skadat timmer på den östra fasaden i höjd med portens överkant. Kontrollanten har påpekat att även lagning av detta skulle vara önskvärt och bidragsmottagaren har visat sig positiv.

Åtgärder för tak är genomfört, ca 100 pannor har plockats bort är ersatta med ett äldre liknande tegel. Innertaket är lagat på två-tre ställen. Viss läkt har bytts. Kvarnbyggnadens dörr har riktats och kommer att målas när vädret tillåter.



*På kvarnens södra vägg innan åtgärder.*



*På kvarnens södra fasad, med ilagningar.*



*På kvarnens södra vägg efter ilagningar av eget sågat timmer.*



*På kvarnens södra fasad, inne i sågverket. Innan byggnadsvårdsåtgärderna.*



*På kvarnens södra fasad, inne i sågverket. Efter byggnadsvårdsåtgärderna genomförande.*



*Koarnen mot norr men timmerskador.*



*T v och t h kvarnens norra vägg med timmerskador. Nedan pågående lagningsarbete.*





*Timmerlagningar på norra fasaden.*



*Nio timmervoarv har lagats.*



*Timmervoarv har lagats med återanvänt timmer. Norra väggen efter timmerarbetet.*







*Fuktskada på undertaket och timmerväggen.*



*Skadade delar bytts ut och delar av undertaket har ersatts med nytt.*



*Skada på timret under takfot, på norra fasaden.*

## **Resultat**

Västmanlands läns museum har anlitats som antikvarisk kontrollant vid renovering av tak och timmer samt reparation av befintlig elmotor vid Fullerö såg- och kvarn. Under genomförandet uppdagades det att byggnadsvårdsåtgärderna var mer omfattande än tidigare antagits och arbetet drog därför ut på tiden. Västmanlands läns museum genomförde den 1 december 2008 en slutbesiktning av utförda renoveringsåtgärder och dessa är godkända ur antikvariskt hänseende. Visst målningsarbete kunde ej genomföras på grund av årstid och väderlek, så under kommande år ska timret rödfärgas och det nya fönstret och fodret ska målas med linoljefärg. Vid slutbesiktningen konstaterades att reparationen av sågmotorn ej genomförts, men planera att genomföras inom kort. Renoveringsåtgärderna har dokumenterats under arbetes gång.

## Källor

Västmanlands läns museum, topografiskt arkiv, ”Fullerö slott”.

## Bildförteckning

<b>Bild id.</b>	<b>Fotograf</b>
2008-01-22 022	Mia Jungskär
Karta	© Lantmäteriet
vlm-kmvaa-2430	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2431	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2429	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2426	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2421	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2428	Anna Ahlberg
2008-01-22 011	Mia Jungskär
vlm-kmvaa-2411	Anna Ahlberg
2008-01-22 021	Mia Jungskär
vlm-kmvaa-2408	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1902	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1893	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2417	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1899	Anna Ahlberg
2008-01-22 016	Mia Jungskär
vlm-kmvaa-2409	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2413	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2435	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1904	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1905	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-2439	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1897	Anna Ahlberg
2008-01-22 002	Mia Jungskär
vlm-kmvaa-1908	Anna Ahlberg
vlm-kmvaa-1903	Anna Ahlberg

## Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 080021
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-10885-07
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Fullerö 1:1
<i>Landskap:</i>	Västmanlands landskap
<i>Län:</i>	Västmanlands län
<i>Socken:</i>	Västerås Barkarö socken
<i>Kommun:</i>	Västerås kommun
<i>Ägare-beställare:</i>	Fullerö Fideikommiss Carl-Johan Cronstedt Fullerö 725 91 Västerås
<i>Entreprenör:</i>	JOKON Timmer Johan Hedberg 0703-182772
<i>Antikvarisk kontroll:</i>	Västmanlands läns museum Antikvarisk kontrollant Anna Ahlberg Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS









– en del av Region Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS  
Tele: 021-39 32 22 · E-post: [lansmuseet@regionvastmanland.se](mailto:lansmuseet@regionvastmanland.se)  
Hemsida: [www.vastmanlandslansmuseum.se](http://www.vastmanlandslansmuseum.se)

ISSN 1651-7342  
ISBN 978-91-87828-42-3